

Inhoud:

Woord vooraf	blz. 1
Pastors rapporteren over de eerste wereldoorlog. (vervolg)	blz. 5
Theodorus Wouters, notaris en burgemeester te Weelde.	blz. 10
'Geschiedenis van Poppel.' Eindwerk van L. De Jongh.	blz. 14
Plaatsnamen in Weelde. (vervolg)	blz. 28

Woord vooraf

Door Luc Andries.

De eerste helft van dit jaar is er veel gebeurd in onze vereniging.

Laurent Woestenburg heeft de fakkel doorgegeven. In het bestuur zijn Ries van der Linden en ondergetekende toegetreden, waarna ik -na lang beraad- het voorzitterschap heb aanvaard en Laurent benoemd werd tot erevoorzitter.

Deze opvolging van Laurent is een zware erfenis omdat hij einde jaren zeventig samen met Willem Paulussen, Antoon Van Gool, Marc Vermeeren en nog enkele anderen de eerste stappen heeft gezet tot oprichting van deze, heden ten dage bloeiende heemkundige kring.

Al die jaren erna werden er verschillende publicaties gedaan over het verleden van de 'Drie van het Noorden'; ze getuigen allemaal van wetenschappelijk niveau.

Vervolgens culmineerden de eerste museumkriebels in de molen 'Arbeid Adelt' te Weelde, waar een gigantisch aantal schenkingen werd voorgesteld.

Later, bij het begin van de éénnentwintigste eeuw, werd een grote droom werkelijkheid met het verwerven van het vroegere gemeentehuis te Poppel (sedert juli 2011 een beschermd monument) dat ongetoeverd werd -door veel bereidwillige handen en vrijgeevige sponsors- tot heemmuseum 't Kaske, waar men via thema's zoals b.v. smokkel, het leven van toen tracht op te roepen. De komende generatie vrijwillige erfgoedwerkers zal een serieuze inspanning moeten leveren om de prestaties van de voorbije 35 jaar te bestendigen en verder te laten floreren.

Daarom wil ik een **OPROEP** lanceren aan iedereen die een steentje kan bijdragen, zich kenbaar te maken met vermelding van wat zij of hij graag doet of waartoe hij of zij bekwaam is. We hebben, je kan het niet geloven, in onze kring mensen nodig die zowel 'handige Harry' als 'computernerd' of historicus zijn (deze 3 eigenschappen hoeven niet bij één en dezelfde persoon aanwezig te zijn!) en daartussen zitten nog talloze jobs (archiveren, artikels schrijven, opzoekingswerk, kledijrestauratie, gidsen, soms een beetje poetsen, enz...). Met enkele uren per jaar op te draven zou u onze vereniging een grote dienst bewijzen (vele handen maken het werk licht!) en voor uzelf een geestelijke, culturele verrijking ervaren.

Verder hebben wij op 12 juni deelgenomen aan de provinciale heemdag, die in het teken stond van: "Werk: toen de STAD naar 't DORP kwam, en NU". Die dag hebben we op 3 locaties ruim 400 bezoekers ontvangen. De eerste locatie was bij Louis Van Der Moeren, die al heel zijn jonge leven oud alaam en landbouwmachines verzamelt en restaureert. Louis gaf de hele dag onverdroten uitleg bij de talloze vragen. De tweede was bij het hypermoderne landbouwbedrijf van Sels, waar men in groepjes de invloed van computers en robots kon

aanschouwen met deskundige begeleiding. De laatste was in 't Kaske waar d.m.v. foto's de evolutie van de 'boerenstiel' geëvoceerd werd. Onze grote dank gaat hier vanzelfsprekend uit naar Louis, het bedrijf Sels en de vele vrijwilligers.

Van links naar rechts: Jos Verhoeven en Louis Van Der Moeren.

Gecomputeriseerde robotmelkmachine bij Sels

Foto-evocatie van de 'boerenstiel' in 't Kaske.

De jaarlijkse fietsuitstap -georganiseerd door onze spring in 't veld Stan De Kinderen- op 11 augustus, ging deze keer naar Castelré bij Minderhout en Wortel. Volgens Stan was het 55 kilometers vanaf het Molenslop te Weelde. Onderweg hebben we 2 maal 'aangelegd' waarbij voor de deelnemers één gratis consumptie was voorzien.

Tegenwoordig is er ook vraag om huwelijksfoto's te maken in en bij het Poppelse gemeentehuis. De primeur was voor een paar uit de Mierdsedijk te Poppel.

Ik hoop van harte ook u bij één van onze volgende activiteiten te mogen begroeten,
Luc Andries.

LIEF EN LEED

Helaas is het leven niet altijd rozengeur en maneschijn en zijn er ons dit jaar enkele leden ontvallen:

Alfons Van Deuren, echtg. Josephine Kolen, overleden op 23 maart.
Wies Timmermans, echtg. May Van Rooy, overleden op 31 maart.
Emma Willems, echtg. Jos Nooyens (bestuurslid), overleden op 4 april.
Adriaan Van Gils (erebestuurslid), echtg. Lisa Beyens, overleden op 20 juli.

Namens het bestuur en de leden van 'Nicolaus Poppelius' wensen wij de nabestaanden heel veel sterkte toe.

Gelukkig kunnen wij onze kersverse erevoorzitter feliciteren met zijn huwelijk met mevr. Joke Van der Stricht op 3 september.

Om zeker te zijn dat we niemand vergeten te vermelden, vragen wij u ons op de hoogte te brengen via één van onze bestuursleden (adres vindt u op de eerste pagina van dit tijdschrift).

Pastors rapporteren over de Eerste Wereldoorlog (vervolg)

In de nummers 59 en 60 van dit tijdschrift konden we de verslagen lezen die door de pastors van Ravels, Ravels-Eel en Weelde werden opgesteld en overgemaakt aan de aartsbisschop. Hier volgt het verslag van pastoor Ploegmans over Poppel in de eerste wereldoorlog.

Dekenij	Turnhout
Gemeente	Poppel
Parochie	Sint-Valentinus

Document 1

Verslag der parochie van Poppel

Poppel: provincie Antwerpen - arrondissement Turnhout - kanton Arendonck - gemeente Poppel - dedekenij Turnhout. Palende aan de grenzen van Holland. Deze gemeente was tijdens de bezetting gansch afgesloten met het binnen- en buitenland op oogpunt van betrekking met de geestelijke en wereldlijke overheid; van den eenen kant: de vaart en den electrieken draad van Raevens, van den anderen kant: de grens van Holland.

De Hollandsche grens was op verscheidene punten bezet met posten van soldaten, welke door den telefoon met het hoofdkwartier van 't dorp was verbonden. De volgende regimenten zijn alhier geweest: Landstorm, Curassiers, Dragonders, Huzaren, Ulanen; in het begin rond de 300 man, later minder.

Toen de Duitschers in de Kempen vielen, zijn er uit die streken 1.000 à 1.500 vluchtelingen in Poppel gekomen. Op 7 September 1914 kwam door toedoen van den heer Gouverneur van Antwerpen eenen specialen tram te Poppel aan, en bracht een dertigtal Zusters van het H. Hart van Maria, van Berlaer, meestal novicen, welke allen bij hunne Zusters alhier met veel blijdschap ontvangen werden. Later werd hun getal nog vergroot door 3 Zusters, welke in Nijlen verbleven en 4 van Aerschot. Ook kwamen er verscheidene familieleden der Zusters, allen vluchtelingen, meestal van Aerschot en omstreken, zoodat er gedurende eenige dagen een zestigtal personen in het Kloosterken verbleven. Tijdens hun verblijf alhier werkten de Zusters voor de Kerk, de inwoners en de vluchtelingen om hunnen kost te verdienen.

Gedurende eene goede maand bleef alles rustig in ons dorp. Alsdan, namelijk 15 October (1914) werd er gezegd, dat de Duitschers in aankomst waren, en de Zusters vluchtelingen vertrokken nu naar Esbeek (Holland) en namen hunne verblijfplaats in eene patronage nevens de pastorijs, die op voorhand door den E.H. Pastoor van Poppel besproken was. Zij werden aldaar door den E.H. Pastoor vriendelijk ontvangen. Hij bood hun aanstonds al wat hun van dienst mocht zijn. Zij vertrokken uit Poppel eenerzijds uit schrik, maar ook omdat het onmogelijk ware geweest, langer met het weinige dat zij hier konden verdienen in de behoeften van zooveel te voorzien, alhoewel de menschen en vooral den E.H. Pastoor heel milddadig ten hunnen opzichten geweest waren. Te Esbeek hebben zij 7 maanden verbleven.

Groote onrust bestond er tusschen de burgers bij 't uitbreken van den oorlog. Alle werden aangemaand tot eene noodzakelijke en gereserveerde houding, 't geen goed werd nagekomen. Dagelijks vereenigden zich de parochianen in de kerk om den H. Rozenkrans te bidden, doch met de winterdagen heeft men die godsvruchtige oefening in den huiskring voortgezet. Missen werden er gecelebreerd voor de gesneuvelden en het welzijn van België. De diensten werden goed bijgewoond.

De huizen, bewoond door de soldaten, werden erg beschadigd, bijzonderlijk het Gemeentehuis, waar men vele archieven heeft vernietigd. 150 à 200 Canada-boomen, waaronder eenen van de Kerk, vele notenboomen, waaronder twee van de pastorijs, zijn door de Duitschers opgeëischt, alsook veel koper, wol, ijzerendraad, dienende tot afsluiting der weilanden. De landbouwers weigerden met hunne paarden naar de monsterring te komen, de inwoners, waar men door huiszoeking nog opgeëischte voorwerpen vondt, werden door

geldboeting gestraft. Nogtans had men nog veel verborgen of naar Holland in veiligheid gebracht.

Veel plagerij: om de minste reden werden geldboeten opgelegd. Men moest op afstand van 500 meters van de Hollandsche grens blijven, ten zij men eene grenspas had; 's nachts moest men de soldaten verwittigen, om eene berechting te mogen doen, alsook om eene processie te doen moest men van de overheid toelating bekomen hebben.

In een Hollandsch krant las men het volgende:

“De Duitschers hebben de pastoor der gemeente Poppel aangehouden en naar Turnhout gevoerd. Men weet niet waarom.

Nadere bijzonderheden: deze aanhouding en wegvoering naar Turnhout geschiedde den 20 November 1915 te 6 ure 's morgens. De 71-jarige pastoor was nog nuchter. Te Turnhout werd hem onder bewaking toegestaan te ontbijten. Na wachten en ondervragingen werd hij dien dag nog op vrijen voet gesteld. Eenige dagen later werd hij wederom gedagvaard en ondervraagd. Na een verhoor door hem aan den Krijgschef aangevraagd, werd de reeks onaangenaamheden gesloten. Al deze moeilijkheden werden den E.H. Pastoor berokkend door een 19-jarigen begeesterde(!) officier Petersen, die zijn intrek bij den pastoor had genomen en aan wien deze een pas tot grensverkeer gevraagd had, iets wat de vroegere officieren gereedelijk hadden toegestaan. De aanvraag werd geweigerd en de moeilijkheden bovenaan vermeld, beginnen hun verloop, onder voorwendsel dat de pastoor de bevoegde overheid was voorbijgelopen. Doch volgens de meening van den pastoor was het, omdat men den officier in zijne eischen niet gewillig bediende. Het blijvend gevolg was, dat aan den herder der parochie zijn pas tot grensverkeer werd ontnomen en op den afstand van 500 meters van de Hollandsche grens zijne parochianen niet meer mocht bezoeken.”

In Januari 1916 zijn de soldaten bij Cornelius Mateusen, landbouwer van 65 jaar, twee notenboomen komen opeischen, deze wat tegenstand biedende, werd den 23 Februari voor dat feit te Antwerpen veroordeeld tot 3 maanden gevangenis, doch ingezien zijnen ouderdom kreeg hij eene maand afslag, en is alzoo van 23 Februari tot 24 April gevangen gebleven in Turnhout.

In September 1916 waren enkele burgers in een niets beduidende twist met Duitsche soldaten geraakt. Ten getale van 15, waarvan één ontsnapte en zijn heil over de grenzen vindt, en er verbleef tot den wapenstilstand, met name Jacobus Bosmans; de andere 14 waren: Henri Franken, Adriaan Van Hees, Henri Van Hees, Ant. Olieslagers, Henri Keyzers, Jos Van Beurden, Louis Van Beurden, Louis Verwimp, Louis Van Gool, Corn. Van Gool, Corn. Van Rooy, Henri Van Laathoven, Gerard Van Gils, Gerard Van Heyst.

Henri Franken werd veroordeeld tot 15 maanden gevangenis en werd overgebracht naar Duitschland, de anderen werden te Turnhout opgesloten van 10 tot 17 September. 't Was nogmaals het werk van den begeesterde 19-jarige officier Petersen.

Meneer Julius Van Thielen, gemeenteonderwijzer te Poppel, aangehouden voor verspieding den 26 september 1917. Madame Van Thielen, aangehouden om dezelfde reden, 9 Februari 1918. Julius Van Thielen veroordeeld te Antwerpen tot 4 jaren en 7 maanden op 26 April 1918. In vrijheid gesteld op 21 oktober 1918. Weggevoerd geweest naar Vilvoorde, waar hij groote ellende en ontbeering geleden heeft. Madame Van Thielen in vrijheid gelaten 29 Februari 1918 met de straf niet meer naar haar huis te Poppel te mogen weêrkeeren, en binnen de draadversperring te moeten wonen met hare drie kinderen tot na den oorlog.

Groote schade toegebracht tijdens de inkwartiering der Duitsche troepen en door plundering tijdens de gevangenis en ontvoering der gansche familie.

Verscheidene jongelieden, vreezende naar Duitschland gevoerd te worden, hebben geweigerd naar 't Meldeambt te gaan, en zijn naar Holland gevlucht.

Vier soldaten van Poppel krijgsgevangen in Duitschland; één soldaat van Poppel is gesneuveld te Konings-Hoyckt den 3 Oktober 1914, met name Joannes Cornelius Van Akeren. Eene andere met name Ludovicus Baeyens, wordt vermist, ook waarschijnlijk rond Antwerpen gesneuveld. Twee soldaten, geboortig van Poppel, wonende in Tilburg, overleden in Duitschland. Twee zijn verminkt.

Het onderwijs der jongensschool is gedurende een jaar opgeschorst geweest door de gevangenis van den ondewijzer Mr. Julius Van Thielen. De Duitschers zorgden niet voor eenen plaatsvervanger.

De Plechtige Communiën zijn regelmatig gebleven.

Van tijd tot tijd kwam de Duitsche aalmoezenier voor de katholieke soldaten onderrichting geven en biecht horen, de H. Communie geven en Mis lezen.

Jaar	Geboorten	overlijdens
1913	28	12
1914	30	6
1915	23	15
1916	22	10
1917	19	8
1918	11	14

Voor de weezen van den oorlog heeft men twee maal eene geldinzameling gedaan, als ook in den Boerenbond tot onderstand der meest geteisterde plaatsen, aanbevolen door Zijne Eminentie.

Het Misbrood (n.v.d.r.: *hosties*) moest en kon met veel moeite uit Holland bezorgd worden. De brief van Zijne Eminentie werd nog vóór de lezing opgeëischt. Met algemeene vreugde werd den wapenstilstand begroet door 't luiden der klokken en Te Deum.

*Getekend: A. Ploegmans, pastoor; Verheyen
Poppel, 11 April 1919.*

Ploegmans, Antoine Aloïs; °Essen: 28.06.1844; seminarie: 28.09.1865; priesterwijding: 19.12.1868; vicaris te Poppel: 06.02.1869, en pastoor aldaar: 24.12.1887.

Document 2

Op de standaardbrief van **kanunnik Laenen** dd 15 april 1919 aan pastoor Ploegmans (?), gaf deze volgende bijkomende informatie:

Aantal soldaten onder de wapens: 29

Aantal vrijwilligers: 4

Geen ontvoerde werklieden.

Overlijdens in Duitschland: geen, (wel later in België).

Eenen soldaat gesneuveld; eenen vermist en waarschijnlijk ook gesneuveld. Nog eenen gesneuveld afkomstig van Poppel, wonende te Tilburg. Eenen soldaat, ook geboortig van Poppel, wonende te Tilburg, als krijgsgevangene gestorven in het hospitaal in Duitschland.

Getal der jaarlijkse Communiën en Plechtige Communiën der kinderen:

Jaar	Communiën	Pl. Comm.
1913	18.000	22
1914	27.100	25
1915	22.200	23
1916	22.000	16
1917	18.000	22
1918	14.000	29

Geen dagtekening

Geen handteken

Theodorus Wouters, notaris en burgemeester te Weelde

Door Marinus Willems

Theodoor Wouters werd geboren te Arendonk op 19.10.1807 als zoon van Dominicus Wouters en Anna Mundelaers. In 1845 huwde hij te Weelde met Anna Van Roy, dochter van Henricus Van Roy, kuiper in Weelde, en van de Maria Henrica De Doncker, eveneens uit Weelde.

Notaris Theodorus Mathieu Wouters

Anna Van Roy

Het echtpaar Wouters - Van Roy had vier dochters:

- Rosalia Elisabeth Henricus °Weelde 19.08.1850, †Weelde 23.06.1923. Alom geprezen kosteres in de kapel van Sint - Jan.
- Pelagia Maria Carolina, °Weelde 08.10.1852, †18.03.1930. Zij huwde op 04.10.1875 te Weelde met Edmondus Eduardus Franciscus Hubertus Swaan, °Hoogstraten 19.04.1841, †Weelde 21.12.1892, notaris te Weelde
- Maria-Josepha °Weelde 05.08.1854. Zij huwde op 22.04.1875 met Edmond Julien
- Joanna-Aloysia-Maria °Weelde 20.06.1857.

Theodoor Wouters

Pelagia Maria Carolina Wouters

Theodoor Wouters was een markant figuur in Weelde. Als notaris, maar ook als burgemeester drukte hij zijn stempel op deze rustige Kempische gemeente. Alhoewel Theodoor Wouters een graag geziene man was in Weelde was hij niet onbesproken. Zo werd Weelde door de Turnhoutse arrondissementscommissaris, onder het burgemeesterschap van Wouters, als één van de meest verdeelde gemeenten van het land beschouwd. Er waren twee kampen die niet op politiek - ideologische gronden van elkaar verschilden maar de verdeeldheid had meer te maken met de persoonlijkheden van de burgemeester en pastoor Beerten. Er waren twee partijen: enerzijds die van de kerk, partij van de pastoor, anderzijds de partij van de burgemeester. Conflicten deden zich regelmatig voor. Zo hadden zij bijvoorbeeld een geschil over de verharding van de weg van Weelde-Centrum naar Weelde-Statie. Klachten bij de bestendige deputatie bleven dan ook niet uit.

Ondanks deze plaatselijke toestand was Theodoor Wouters in Weelde en omstreken een man met aanzien die veel mandaten en functies waarnam. In ons tijdschrift, jaargang 6 nr. 23, staat uitgebreid te lezen welke functies dat waren.

Onze dank gaat naar de familie Van Baelen die ons onlangs een krantenknipsel bezorgde uit 1873 waarin melding gemaakt werd van het overlijden van Theodoor Wouters. Dit artikel gaf ook de tekst weer van twee lijkredes die werden uitgesproken bij zijn de begrafenis.

Hierna volgen de teksten uit die krant van 1873. Zij zijn letterlijk overgenomen. Zo kan de lezer zich inleven in de toenmalige stijl en het woordgebruik.

Krantenartikel uit 1873 - Rubriek 'Sterfgevallen'.

De heer Theodorus Mattheus Wouters, notaris en burgemeester der gemeente Weelde, provinciaal raadsheer van het kanton Arendonck, ridder van het Leopoldsorde, is verleden zaterdag, na voorzien te zijn van de HH. Sacramenten der stervenden, te Weelde godvruchtig overleden. De afgestorvene werd den 19de October 1807 te Arendonck geboren en werd door allen die hem kenden terecht geacht.

Over de teraardebestelling van den heer T.M. Wouters wordt ons uit Weelde het volgende gemeld:

Verleden woensdag, 15 dezer, had hier eene hartroerende plechtigheid plaats. De stoffelijke overblijfsels van den achtbare Heer Wouters, gedurende 25 jaren burgemeester dezer gemeente, werden ter aarde besteld.

Indrukwekkend was het aandoenlijk en plechtig tafereel dat zich hier ontplooid. De lijkstoet, voorafgegaan door de in rouw gekleede schoolkinderen, werd door de Sociëteit der Cecilianen en de geestelijkheid der plaats en der omringende dorpen opgevolgd. Het haarkleed dat de overblijfsels van den beweenden burgemeester overdekte, werd door de acht raadsleden gehouden, bij dewelke zich nog gevoegd hadden heel het gemeentebestuur van Ravels en Poppel.

Behalve de talrijke bloedverwanten des overledenen en de inwoners van het dorp, waren een groot getal zijner vrienden toegesnelld om het lichaam des dierbaren afgestorvenen tot aan zijne laatste rustplaats te vergezellen. Op aller gelaat was droefheid te lezen en bij allen blonken tranen in de oogen. Nimmer bevond zich in onze kerk eene zo groote en tevens zoo ingetogen menigte, nimmer had de wreede dood in ons midden eene zoo algemeene droefheid veroorzaakt.

Wij achten ons verplicht hier de redevoeringen op het graf uitgesproken, te laten volgen.

De eerste lijkrede werd gehouden door den heer De Brouwer, van Weelde, professor in het gemeente collegie te Leuven.

"Het is met een ontroerd hart en met treurnis in de ziel dat ik hier, op het stille veld der dood, een heiligen doch droevigen plicht kom vervullen. Daar in dat gapend graf, rust het zielloos lijk van onzen zoo achtbaren, zoo verdienstvollen burgemeester Th. Wouters. Slechts eenige dagen geleden lachte hij ons nog toe, sprak hij nog met geestdrift over de belangen der gemeente, blonken nog zijne oogen met het vuur der hoop op eene spoedige herstelling, - en nu, nu ligt hij daar in den schoot der aarde, bevrozen onder den kouden zoen der dood, verloren voor de gemeente, verloren voor zijne geliefde echtgenote, verloren voor zijne vier dierbare kinderen.

Pijnlijk is de gedachte die in onzen geest opstaat bij dit laatste en plechtig afscheid; maar hartverscheurend wordt die gedachte wanneer wij ons voor oogen stellen de talrijke diensten die de betreurde overledene heeft bewezen en nog had kunnen bewijzen, niet alleenlijk aan de gemeente Weelde, maar nog aan de omliggende dorpen. Ik acht het nutteloos hier breedvoerig die diensten af te schetsen. Eenieder van u weet genoegzaam welken moed, welken ijver, welk beleid hij aan de dag legde, welke zelfopofferingen hij zich getroostte om zijne onderhorigen gelukkig te maken, om aan zijne lieve gemeente den ware vrede, het ware geluk, eene ongestoorde rust te doen genieten. Eenieder van u weet met welke bereidwilligheid, met welke dienstvaardigheid hij altijd diegenen ontving die, in moeilijke omstandigheden, tot zijne heilzame raadgevingen hunnen toevlucht namen. Wie van ons is niet dikwijls ooggetuige geweest van de onvermoeide pogingen die hij zoo volgaarne aanwendde om het lot eens ongelukkigen te verzachten? Ja wij weten het allen, het algemeen en het bijzonder welzijn was altijd het richtsnoer van de handelwijze des overledenen.

Niet alleen als burgemeester had Mr. Wouters de billijkste rechten tot onze achting, onzen eerbied, en onze erkentelijkheid verworven, maar nog en bijzonderlijk als lid van den Provincialen Raad waarvan hij zoo lange jaren deel heeft gemaakt, waarin hij zoowel onze belangen wist te verdedigen, en waar zelfs de koning der Belgen zijne veelvuldige diensten, zijnen gewetensvolle arbeid heeft willen beloonen met hem als ridder van zijn orde te erkennen.

Inwoners van Weelde, bloedverwanten en vrienden van de ons al te vroeg ontrukten weldoener, gij allen die hier met mij de aarde zijner laatste rustplaats bevochtigd en snikkend neerziet in den gapenden kuil die zijne stoffelijke overblijfsels gaat verslinden, bedroeft u allen met mij over het onherstelbaar verlies dat ons komt te treffen. Dit zwijgend graf omsluit

voor altijd den voorbeeldigen ambtenaar, den waren menschenvriend, wiens voetstappen een eeuwig spoor van troost en blijdschap nalieten, uit wiens blikken de ongeruimdheid des harten en de vriendschap straalden, wiens aanzijn vreugde en levenslust verspreidde waar hij kwam... hij het ware beeld der voorvaderlijke gulhartigheid.

En nu, betreurde afgestorvene, rust zacht in den grond die u zoo dierbaar was! Dat die grond u licht en zoet zij! Uw graf gaat zich sluiten, met een verbrijzeld hart moeten wij het veld verlaten, waar uw gebeente rusten zal... Welaan dan, zalige ziele, ontvang in den schoot der godheid dit laatste en smartelijk vaarwel! De hemel vergelde u hetgeen de aarde onbekwaam was u te vergelden. Ja dierbare doode, smaak op den anderen kant des grafs de zoete vruchten van uwen arbeid. En, wij smeken het u in dezen droevigen oogenblik, zie toch neder op ons van uw nieuw vaderland, blijf ons een vader, een behoeder, een verdediger, en, wij beloven het u op den boord van uw graf, wij zullen altijd blijven uwe erkentelijke kinderen. Vaarwel, Mijnheer Wouters, vaarwel!"

De volgende lijkrede werd door den heer Evers, onderwijzer der gemeente, uitgesproken.

"Met een beklemd gemoed koom ik hier eenen droeven, maar heiligen plicht vervullen. Ik koom als onderwijzer dezer gemeente, een laatst en plechtig woord sturen aan onzen dierbaren Burgemeester, over wiens stoffelijk overschot de aarde sluiten gaat. Gij allen, die hier met zulke warme deelneming zijn verlies komt betreuren, kent de uitgestrektheid der leemte door zijn overlijden daargesteld. Die stille tranen, het eenig offer, dat wij hem thans nog brengen kunnen, getuigen, hoe zeer hij van allen bemind werd. Ja, gij moogt wel vloeien, tranen van innige smarten; de dierbare die ons ontvallen is, is ze ten volle waardig.

Het zij mij geoorloofd, het aandenken onzes waardigen Burgemeesters nog eens in uw geheugen te herroepen.

Te Arendonck geboren den 19de October 1807, begon hij zijne studiën in het alsdan vermaarde Collegie van Gheel en zette die te Antwerpen en te Brussel voort.

Door een besluit van den regent Surlat de Choquier van 19 Juni 1831, werd hij luitenant-commandant der burgerwacht van het kanton Arendonck.

Notaris te Weelde, den 17de Mei 1833.

Gekozen tot provinciaal raadslid, den 20ste Juni 1839.

Voorzitter van den Militie-Raad van het arrondissement Turnhout sedert 1846.

Schepen te Weelde, den 16de Februari 1846 en Burgemeester sedert 8 Januari 1849.

Werd nog benoemd tot bijgevoegd vrederechter van het kanton Arendonck, den 11de mei 1847.

Lid van den Bewakings-Raad der oud-veroordeelden van den 22ste Febr. 1849 tot 28 Juli 1854.

Lid en Sekretaris der Commissie over levensbehoefden voor het arrondissement Turnhout in 1848 en opzichter der buurtwegen sedert 1848.

Tot vervulling dezer hoogst gewichtige bedieningen had God hem mildelijk bedeeld met die gaven der ziel daartoe vereischt. Onder den sluier van een gestreng voorkomen, verborg hij de edelste ziel, zijn hart scheen alleen gevormd uit liefde en teederheid.

Om niet te spreken van de vele deugden, welke hij met andere gemeen had, en van de zorgen die hij besteedde om in al zijne betrekkingen het welzijn van godsdienst, vaderland en moedertaal te behertigen, wil ik enkel spreken, hoedanig hij het onderwijs der jeugd was toegedaan.

De wet van 23 September 1842 kennende, en van deszelfs belang doordrongen zijnde, was deze hem een heilighdom geworden. De overheden van het lager onderwijs van zijnen iever en kennis desaangaande bewust, kozen hem bij iederen prijskamp tot lid van den jury. Het veelvoudige nut door den brave man gesticht, werd gehoord tot op den troon van onzen

eerbiedigen Koning die hem ter belooning van zijn edel en standvastig streven met het erekruis der Leopolds-orde vereerde.

Eene ziekte in den beginne weinig ernstig, moest voor onverbiddeijk gevolg hebben, hem aan ons aller liefde en toegenegenheid te ontrukken.

Diep getroffen familie van den overleden, Gij die thans het verlies van enen dierbare vader beweent, hef uwe oogen ten hemel en denk, dat hij reeds het loon der rechtvaardigen geniet, voor al het goede door hem te weeg gebracht. – En gij, Weeldenaren, die in zoo grote menigte uwen geëerden Burgemeester tot aan zijn laatste rustplaats vergezelt, gij bewijst hierdoor in wat hooge achting deze man bij u stond. Bewaart trouw zijn aandenken, vergeet hem nooit!

Lieve kinderschaar, gij die hier met mij weent, gedenk nog eens met welk zielsgenot onzen afgestorven vriend jaarlijks aan u de prijzen ter beloning uwer deugd en vlijt uitreikte, welke genoegten hij dan smaakte bij het zien uwer vorderingen in deugd en geleerdheid, en hoe hij immer onze verlangens wist te bevredigen.

Ach vriend ! uw troostende blik zullen wij hier niet meer aanschouwen, uw rondborstig woord zullen wij hier niet meer horen, uwe vriendenhand zullen wij hier niet meer drukken, maar uw aandenken zal immer vereerd en levend blijven onder ons, die u allen oprecht beminden.

Vaarwel dan dierbare vriend, gij die daar verstijft ligt onder den kille zoen des doods; rust in vrede in den schoot der aarde, en dat de barmhartige God u rekening houde van al het goede dat gij gedaan hebt. Vaarwel voor 't laatst!

Vaartwel vriend tot wederziens."

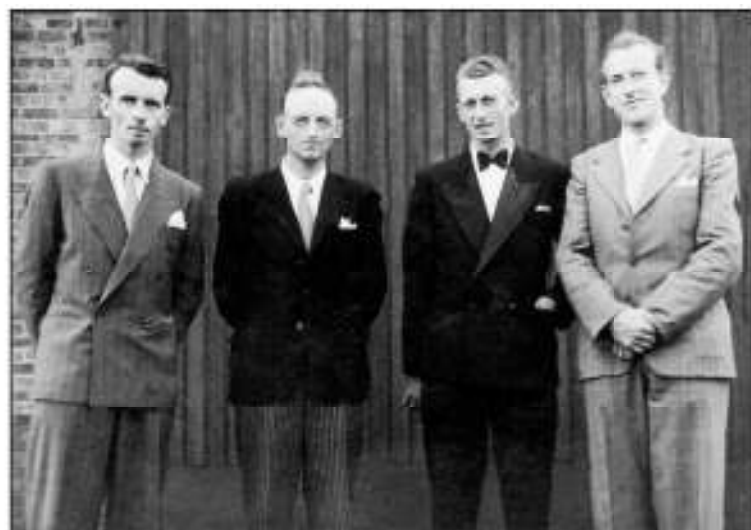
‘Geschiedenis van Poppel.’ Eindwerk van L. De Jongh.

Door Jos Nooyens

‘Geschiedenis van Poppel’ werd in 1943 als eindwerk bij zijn opleiding tot onderwijzer in de normaalschool van Mechelen, geschreven door Louis De Jongh.

Louis was de jongste in het gezin van ere-schoolhoofd, Jules De Jongh - Van Laarhoven, die van 1912 tot 1941 de ‘Bovenmeester’ was van de Poppelse jongensschool.

Samen met zijn broers groeide hij op als een echte Poppelaar in het schoolhuis naast de toegangspoort tot de school.

De ouders van Louis

Het gezin telde vier zonen, op de foto van links naar rechts Jozef De Jongh, kleermaker, verzekeringsagent en spaarbankhouder, Henri De Jongh, ere-schoolhoofd te Beerse, Louis De Jongh bij zijn huwelijk in 1949 met G. Nooyens en Gustaaf De Jongh, ere-schoolhoofd te Viersel.

Dit proefwerk, in een strak handschrift geschreven op ongelijnde bladen, formaat A5, moest dienen ter beoordeling van het handschrift, de taalkennis en verhaalstijl. Van een toekomstige onderwijzer werd immers verwacht dat hij foutloos en vooral goed leesbaar voor de hele klas, een goede tekst kon neerschrijven, ook op het grote, zwarte schoolbord.

Het proefwerk bestond uit twee delen namelijk de geschiedenis van Poppel en de geschiedenis van het lager onderwijs in Poppel. Het werd geschreven in de oude spelling, die hier onveranderd wordt overgenomen.

Omdat student, Louis, in 1943 slechts een beperkte toegang tot de archieven had die nu, 68 jaren later, onderzocht, gepubliceerd en voor iedereen toegankelijk zijn, zijn we zo vrij hier en daar, in cursief en aansluitend aan de tekst, een toelichting te geven. De foto's worden uiteraard ook door onze redactie ingelast.

A.M.D.G. (1)

DE JONGH LOD.

GESCHIEDENIS

GESCHIEDENIS VAN POPPEL

1943

1. OUDERE GESCHIEDENIS:

In een handschrift, bewaard op de pastorie, staat er: "Poppel is een zeer oude plaats en onder den naam van Pieplo (2) in het testament van den H. Willibrordus (658-738) bekend (Miraens Dipl I 1½) De groote Apostel van Nederland had daar van zekeren Henricus schenkingen

gekregen, hierom behoorde het patronaat der kerk van Poppel van de vroegste tijden aan de Benedictijnerabdij van Epternach (Echternach), die hetzelfde aan den tijdelijken heer van Poppel heeft overgedragen. De proost van St Servaas te Maastricht met name Henricus, heer van Poppel, heeft het collatierecht der Kapellen van Poppel en Raevens (capellas Publo et Ravenslo) in de twaalfde eeuw aan de abdij van Tongerlo afgestaan (Wickmans Bab. M.c.). De heerlijkheid van Poppel schijnt weleer aan het geslacht Wytfliet (de geneesheer Bartholomeus Wytfliet behoorde hiertoe) (Grammaye Antw. 43) toebehoord te hebben, althans een heerlijk verblijf, "Hooghuis" (mogelijk de pastorie) geheeten, werd daar door die familie bewoond. Later vindt men te Poppel het adellijk geslacht Renesse, en de heerlijkheid ging in 1649 met de heerlijkheid van Turnhout aan de douanière van den prins Frederik Hendrik van Oranje over" (Coppens V 197,8).

De oudste registers, op het gemeentehuis berustend, dagteekenen van 1604 tot 1796; het zijn kerkregisters, in het Latijn opgesteld, die vroeger in den toren der Kerk bewaard werden. Verschillende dezer registers duiden afzonderlijk aan: geboorten, overlijdens en huwelijken.

Vanaf het jaar 1797, (6 jaar der Fransche Republiek) alsook voor de jaren 7, 8, 9 en 10 en 11 is het geboorteregister in het Vlaamsch. De 1ste akte van het eerste Fransche geboorteregister begint aldus:

"Op heden achtste frimaire sesde jaar der fransche république compareerende voor mij agent municipal der gemeente van Poppel.....

De akte draagt 3 zegels: D. des deux Néthes
Minute 2 S.C.D.
Rép Franç. 25 centimes
(get) Biemans, maire.

De aktes van overlijden van 't jaar 6, 7 en 8 zijn ook in 't Vlaamsch, terwijl die van 9, 10, en 11 in 't Fransch zijn. Die der huwelijken van 9, 10 en 11 zijn eveneens in 't Fransch.

Voor het jaar 12 komt er eene "Register destiné à inscrire les actes de naissances, mariages et décès qui auront lieu dans la commune de Poppel pendant l'an douze".

Al deze registers werden op den "tribunal de première instance, séant à Turnhout département des deux Néthes coté et paraphé, par le président Lemmens " Het laatste le 8 vendémaire (wijnmaand van 22 sept. tot 22 oct.) an douze. De stempel der rechtbank, Vlaamsch, van een later nazicht, draagt voor datum: 5 februari 1829.

De registers 1813 en 1814 bevatten nog tesamen: geboorten, huwelijken en overlijdens, alles in 't Fransch opgesteld. In 1815 werd de eerste akte in 't Vlaamsch opgesteld nl. nr 24: "In den jare achttien hondert vijftien, den drij en twintigste van de maend van mey, ten ses uren naermiddag, is voor ons Jean Baptist Biemans, maire, officier van den civiele staet van de gemeynte van Poppel canton van Arendonck, departement van de twee nethen gecompareert....."

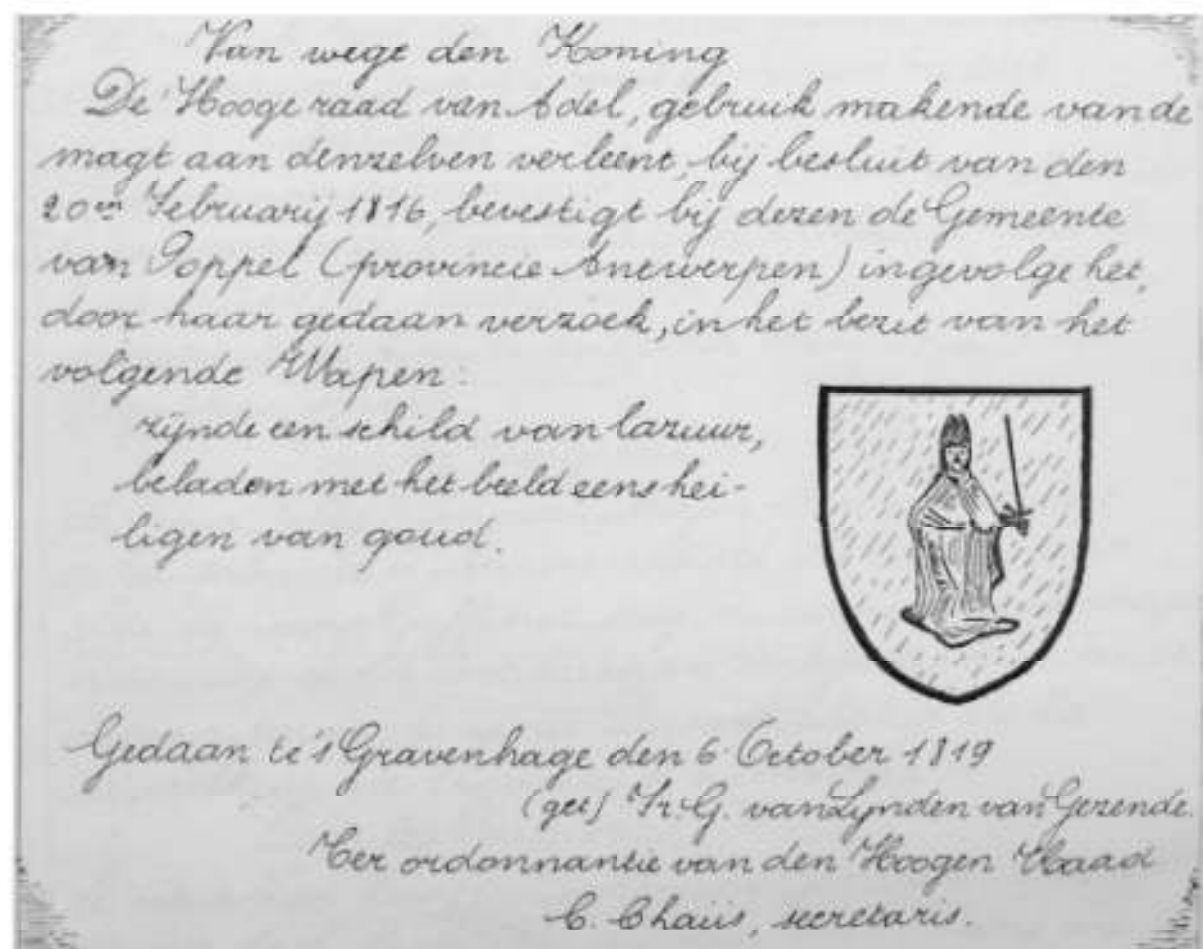
Van 1823 tot 1833 gaat dat in denzelfden zin voort. In 1832 vinden we een "timbre de dimension" 45 cent. Van 1830-'31: zegel: "Antw. 35 opc."

Zoo bewaard men op het gemeentehuis verscheidene andere registers nog, o.a. een met drie lederen banden, handelend over erfenissen, schenkingen, verkoopen....., waarop te lezen stond: "Begonst 1708 – Eenigt 1720. nr 3.

Het was echter verder zoo goed als onleesbaar.

2. LATERE GESCHIEDENIS:

Onder de vereeniging van België met Holland, kreeg onze gemeente haar wapen. Op het gemeentehuis hangt het volgende:

Poppel voert nog steeds dit wapen, met latere vernieuwde toestemming. Mogelijk is de heilige, die er op afgebeeld staat de H. Valentinus, patroon der Kerk of wel den H. Willibrordus. (3)

Ten N, ten O en ten W is Poppel begrensd door Nederland. Hier volgt dan het afschrift van de officieele stukken, zooals die in 1839 werden opgemaakt en nog bewaard worden op het gemeentehuis:

Grenspalen:

Ministère des Affaires Etrangères.

Traités du 19 avril 1839 du 5 novembre 1842 et convention de 8 août 1843.

Province d'Anvers. Commune de Poppel.

Limite entre le Royaume de Belgique et le Royaume des Pays-Bas, en ce qui concerne la partie qui borne le territoire de la commune ci-dessus indiquée.

Proces-Verbal,

De l'abornement de la limite entre la commune de Poppel (Belgique) et celles de Hooge et Lage Mierde, Hilvarenbeek, Goirle et Alphen (Pays-Bas). (4)

L'an mil huit cent quarante-quatre, les treizième et quatorzième jour du mois de novembre sont presents:

Les commissaires nommés en vertu de l'article 43 de la convention de limites signée à Maastricht le huit août 1843, pour procéder, de concert, à l'abornement de la limite entre la Belgique et les Pays Bas, savoir:

Pour la Belgique

Le sieur Jolly, Général Major Commandant de la province d'Anvers assisté du lieutenant aide-de-camp Goffinet, adj. au corps d'état-major, secrétaire de la commission Belge des limites, et du capitaine du génie Dusart, chargé de la surveillance des travaux d'abornement.

Pour les Pays-Bas,

Le sieur Van hooff, Lieutenant Général Aide-de-camp de S.M. le Roi des Pays-Bas assisté du Capitaine du Génie André de la Porte

Lesquels après s'être conformés à la description de la limite donnée par les articles 86, 87, 88 et 89 du procès-verbal de la délimitation entre le Royaume de Belgique et le Royaume des Pays-Bas, ainsi qu'aux instructions qu'ils ont reçus de leur Gouvernement respectif pour la plantation des bornes et après s'être transportés, sur la partie de la limite du Royaume de Belgique par laquelle la commune de Poppel touche à celle de Hooge et Lage Mierde, Hilvarenbeek, Goirle et Alphen, aux lieux d'emplacement des bornes anciennes et nouvelles.

Fait et passé à Reusel et Poppel, en triple expédition, dont une pour être remise au Gouvernement Belge, une au Gouverneur de la province d'Anvers, et la troisième pour être déposée dans la commune de Poppel et y servir à l'intelligence et à l'explication de la partie du Procès-Verbal de délimitation qui concerne cette commune.

En présence de Sieur Biermans, Bourgmestre de la commune de Poppel et des sieurs Verhaegen, Vogelpoel, Van Gorp, et Hendrickx, Bourgmestres des communes de Hooge et Lage Mierde, Hilvarenbeek, Goirle et Alphen qui ont signé avec nous le présent Procès-Verbal.

Le Commissaire Belge

Jolly

Le Bourgmestre de Poppel,

Biermans

Secrétaire de la commission Belge des

Limites Goffinet

Capitaine du Génie chargé de la surveillance
des travaux de l'abornement,

Dusart

Le Commissaire Neerlandais

Van Hooff

Le Bourgmestre de H. et L. Mierde

Verhaegen

Le Bourgmestre de Hilvarenbeek

Vogelpoel

Bourg. de la c. de Goirle

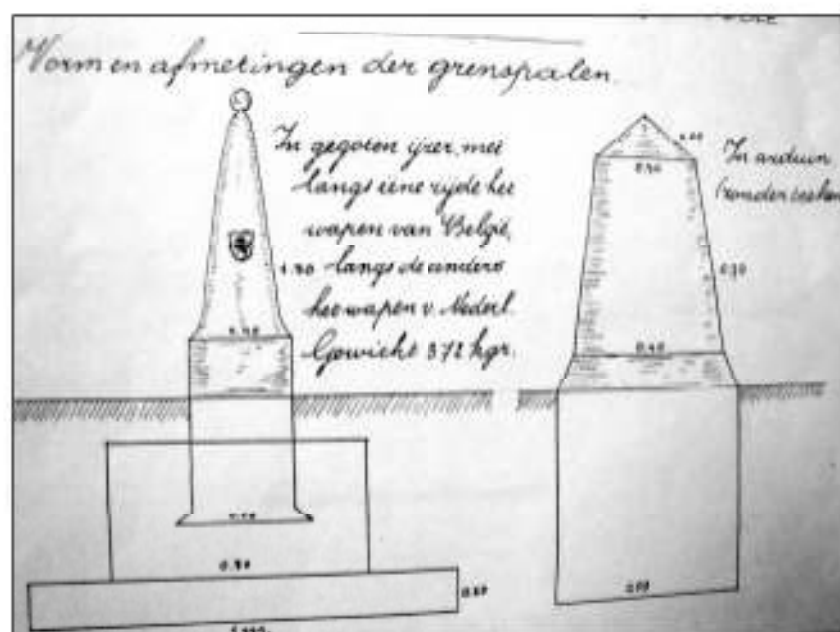
Van Gorp

Bourg. de la c. de Alphen

Hendrickx

Capitaine du Génie

A. de la Porte

Van deze palen zijn er verschillende op Poppelsch grondgebied aangebracht en jaarlijks wordt over hun staat met de naburige en belanghebbende gemeentebesturen in Nederland onderhandeld.

3. TIJDENS DE OORLOG 1914 1918.

Poppel als grensdorp, werd bij het begin van den oorlog een waar toevluchtsoord; in vele huizen waren er vluchtelingen gelogeerd. Den 11 oktober 1914 kwamen echter hier ook enkele Duitsche soldaten, een voorwacht, aan. Vele vluchtelingen trokken toen over den grens, anderen keerden terug naar huis en de anderen bleven hier.

Zoolang de electricische draadversperring niet bestond, heeft Poppel een zware bezetting gehad; voornamelijk moest de grens bewaakt worden, doch hier was er nog steeds overvloed van eten, daarom zooveel soldaten. (5) Zodra echter "de draad" kwam langs de vaart Antwerpen, Turnhout-Ravels-Hasselt, verminderde de bezetting.

Een dertigtal soldaten van Poppel hebben deelgenomen aan den oorlog, waarvan er vier gesneuveld zijn, hun namen prijken op een marmeren plaat aan het gemeentehuis en hun portretten hangen in de kerk.

Duitse soldaten voor het Poppelse gemeentehuis in 1914

Onmiddellijk na den wapenstilstand werden bij de pro-Duitsche inwoners de huizen kort en klein geslagen; gelukkig waren er niet veel. (6)

Toen de bezetting er nog was, had men te kort gekregen aan onmisbare zaken, als petrool, koffie, suiker, zout, enz., daarvoor gingen de menschen van de grensdorpen naar Holland, op gevaar af natuurlijk door de Duitsche wachten en meer nog door de Hollandsche gepakt of geschoten te worden.

Dank zij die smokkelhandel heeft men hier, gedurende den oorlog, betrekkelijk weinig armoede geleden.

4. WERELDLIJK EN GEESTELIJK BESTUUR:

Beginnen we met Joes Baptist Georgius Biemans, geboren te Poppel in 1765. Hij was de zoon van Joes en van Elisabeth Frederickx. Hij stond reeds aan het hoofd der gemeente tijdens het Oostenrijksch bestuur, vervolgens onder het Fransch, onder Hollandsch en ook onder het Belgisch bestuur, vermits hij stierf als burgemeester in 1848.

Volgens een oud man was die burgemeester werkelijk een begaafd man, ook tijdens de Fransche revolutie, bij den verkoop van "zwart goed" wist hij deze goederen te koopen of te doen koopen om ze later aan de kerk terug te schenken of te geven aan den arme. (7) Het comiteit van openbaren onderstand van Poppel bezit nog altijd een groote hoeve, genaamd: de stee van den arme, die door Biemans afgekocht werd.

Na hem werd S.C.Remeysen burgemeester. (8) Zijn voornaamste werk is wel geweest, dat hij de heide liet bewerken en beplanten met mast. Dank aan hem heeft de gemeente later een wel gevulde kas gekregen van die bosschen en hebben de latere burgemeesters dit voorbeeld van ontginnen nagevolgd.

Na Remeysen komt Corneel Haagen aan 't hoofd onzer gemeente. Van zijn talrijk gezin zijn er thans nog drie kinderen in leven.

Dan wordt Willem van Gijsel burgemeester. Zijn eenige zoon Aloys verblijft thans als rustend priester op het begijnhof te Turnhout.

In 1905 wordt Nicolaas Mateusen (9) als burgemeester aangesteld. Tot hiertoe had het gemeentebestuur altijd vergaderd op een bovenkamer van het oude schoolhuis, tot in 1908 een gemeentehuis wordt gebouwd.

In 1921 wordt Frans van Tilborg (10) benoemd; in 1938 nam hij ontslag en enkele maanden later, op 22 juni kwam H. Ruts aan het bestuur die verleden jaar vervangen werd door Fr. Willemse, onze huidige burgemeester. (11)

Nicolaas Mateusen

Voor de geestelijke overheid kunnen we opmerken dat onze eerste pastoors kanunniken waren van de abdij van Tongerlo; de bouwstijl der pastorie en der altaren in de kerk wijst er ook geheel op, dat deze afkomstig zijn van witheeren.

In 1211 was Joannes Nieuwelen, van Tongerlo, pastoor van Poppel; hem volgt een andere witheer op tot in 1823 eerst J. Fr. Van Roey als priester van het bisdom bekomen werd.

In 1834 kwam dan als pastoor: E.H. Anton Arts, in 1843 volgde J. H. De Winter hem op. Dan kwamen achtereenvolgens: E.H. Cools, Ploegmans, Somers en Boogaerts, onze huidige herder.

De honderd laatste jaren hebben we weinig verschillende geestelijken gehad, door het feit dat van onderpastoor hier allen tot pastoor werden benoemd.

5. ONDERWIJS:

Van vóór 1830 kunnen we weinig zeggen over 't onderwijs. Op het kerkhof, langs den steenweg, stond er een school, die waarschijnlijk afgebroken werd in het jaar 1837. Toen werd er een andere school en schoolhuis gebouwd die in gebruik gebleven zijn tot in 1912; van dan af kregen die een andere bestemming. Van in het begin van dezen oorlog is school en schoolhuis totaal vernield.

In 1912 dan werd een nieuwe éénklassige school met schoolhuis gebouwd. In 1923 kwam er een tweede en in 1930 een derde klas bij. Gezien het regelmatig toenemen der bevolking werd op 19 april 1938 Mr Jan Van der Steen benoemd om in een noodlokaal een vierde klas te geven. Op 11 mei 1940 wordt de school ten deele vernield en het schoolhuis zwaar beschadigd. Thans is een nieuwe school gebouwd met vijf klassen, boekerij en alle andere benodigheden.

In 1830 was Mr Willem van Gijsel onderwijzer te Poppel. Na hem kwam O.J. Van den Eynden tot in 1878. Na 1878, tot in 1880 gaf Mr Eelen klas, in 1880 werd Gustaaf Janssens plaatsvervanger, waarschijnlijk van staatswege gezonden. Zijn loopbaan duurde echter ook niet lang want op 12 mei 1880 werd P. Jansen van Weelde benoemd. Deze, een waar opvoeder, bleef hier tot aan zijn dood in 1908. Kort nadien werd Mr Jul Van Thielen aangesteld, doch in december 1918 overleed deze in het St Camiliusgesticht van Antwerpen. Na den tijdelijken dienst van Juffr Gavrain werd op 11 maart 1919 Jul De Jongh het schoolhoofd; op 10 februari 1941 gaf deze zijn ontslag en werd Jos Dockx benoemd als schoolhoofd.

In 1880 werd de "Katholieke of aangenomen school" gebouwd.⁽¹²⁾ Meester Dieles was de eerste die er een tijd het onderwijs gaf. Dan kwamen achtereenvolgens Arnold Van Gorp uit Alphen en later meester Peeters uit Zoersel. Deze bleef tot 1890, was ook koster-organist. In de maand april van dit jaar kwamen er een paar zusters van Berlaer; van toen af gaan de grootere jongens en meisjes afzonderlijk ter school.

De avondschool of adultenschool werd door Mr P. Jansen ingericht. In 1905 werd ze door de gemeente aangenomen.

Het schoolgaan liet vroeger hier ook veel te wenschen over. Nadat de kinderen hun plechtige communie gedaan hadden ⁽¹³⁾, bleven ze over 't algemeen thuis. Naarmate echter

ons dorp zich uitbreidde, en vooral na de wet op het verplicht onderwijs hebben de gemeentelijke en de aangenomen school een merkelijke uitbreiding genomen, zoodat er thans aan de jongensschool 5 klassen zijn, en aan de meisjesschool 6, waarvan 2 bewaarklassen.

6. VOORMANNEN:

Al schijnt ons dorp zoo nietig klein, toch heeft het enkele vooraanstaande mannen voortgebracht.

De H. Nicolaas Poppelius: het is een der martelaren van Gorkum, geboortig van Poppel of Weelde. J. Meerbergen, pr schrijft daaromtrent: "Of de H. Nicolaas Poppel geboortig is van Weelde of van Poppel, blijft 'n open vraag. Te Gorkum was Weelde onbekend. Want de boeken enkel op Gorkumsche inlichtingen afgaande, vermelden Weelde niet. De latere schrijvers geven meestal de twee: Nicolaas Poppel of Nicolaas van Poppel, geboren te Weelde. Geschiedkundigen van naam durven niet verzekeren dat Nicolaas 'vader "van Poppel" heet; zij wagen slechts de gissing: vader of grootvader heet misschien "van Poppel" omdat hij van Poppel afkomstig was... (14)

In de stad Brielle, op het eiland Gorkum in Holland, staat een schoone nieuwe kerk gebouwd op de plaats, genoemd "Martelveld". Deze plaats wordt als bedevaartplaats druk bezocht, zelfs uit België, vooral uit de omstreken van Turnhout maken jaarlijks de geloovigen in groot getal die bedevaart mee. In bovengenoemde kerk staat het beeld van den H. Nicolaas, met onderschrift: H. Nicolaus van Poppel".

"J. Cornelius Van den Akkercken werd den 10 april 1832 geboren. Heel zijn leven heeft hij uitgeschenen door zijn godsvrucht en zijn geleerdheid. Na schitterende studiën gedaan te hebben, trad hij in het gezelschap van Jezus den 26 september 1850, was van 1851 tot 1867 leeraar aan St Josephs College te Turnhout, vertrok dan naar Rome als secretaris van den Z.E. Pater Beckx, generaal der Jesuïeten. Daar bracht hij hulp en geestelijken bijstand aan de gekwetsten van den slag van Mentana en Monte- Rutiendi, ook aan de zieke zouaven en aan de krijgsgevangenen in het hospitaal te Rome. In 1868, den 2 februari sprak hij te Rome zijn plechtige beloften uit en stierf aldaar den 25 februari 1868".

De Z.E. Heer J.B. Paaps werd geboren te Poppel den 6 oktober 1840. Priester gewijd den 17 december 1864, werd door Z.E. Kardinaal Sterckx, als aalmoezenier der Pauselijke Zouaven, welk ambt hij met veel iever en onderscheiding heeft, J.B. Paaps naar Rome

gezonden. Later teruggekeerd bekleedde hij met den titel van "Monseigneur" de plaats van pastoor-deken te Lubbeek bij Leuven, waar hij vóór enkele jaren stierf."

7. GEBOUWEN:

De kerk, (15) met een scheeven toren op – dit is een kleine beroemdheid van Poppel, die reeds zeer oud is. We weten niet juist wanneer ze gebouwd is; waarschijnlijk tijdens het Oostenrijksch bestuur, onder de regeering van Maria-Theresia.

De kerk, in vorm van Latijnsch kruis, staat met het koor naar het Oosten. In 1903 is de kerk hersteld en vergroot; de twee zijbeuken zijn uitgezet en het dak is vernieuwd.(16) De zoldering, vroeger bezet, is thans bekleed met een planken welfsel. Het vroegere hoogaltaar is toen verdwenen en een nieuw marmeren is in de plaats gekomen. Later, in 1913, zijn aan het hoogaltaar twee zijvleugels, twee schilderijen van J. Anthony aangebracht. Het vroegere hoogaltaar bevatte een groote schilderij, afbeeldend de genezing van een jongen door den H. Valentinus, patroon der kerk.

Er staan twee zijaltaren: het eene toegewijd aan St Antonius, het andere aan O.L.Vrouw; ze bevatten beide een schilderij; het eene voorstellend de bekoring van den H. Antonius, het andere de hemelvaart van Maria.

De toren is 54 m hoog. De hooge spits helt over naar het Westen. Daarom wordt er gezongen: "...De toren van Poppel staat krom". (17) De toren bevat drie klokken, die tegenwoordig electrisch luiden, de oudste ervan dagteekent van 1760. (18)

De pastorie is waarschijnlijk ouder dan de kerk zelf. Het is duidelijk zichtbaar dat de voorgevel gansch vernieuwd is, doch dit moet ook nog vóór die jaren gebeurd zijn. De groote ingangsdeur staat in een arduinen kader; in de twee groote voorzalen, aan weerszijden van den gang zijn de muren behangen met schilderijen op doek. De pastorie, met den grooten hof beslaan samen een oppervlakte van 1 ha; de hof is omgeven door een spaanschgroene haag; (19) het geheel ligt besloten in een tamelijk breede gracht, genoemd: "de burcht".

De St Janskapel op het gehucht Nieuwkerk (vroeger Steenvoort) heeft een zekere geschiedkundige oorsprong. Toen in 1648 de bewoners van de Meyerij hun godsdienst niet meer mochten uitvoeren, en de kerken aan de katholieken ontnomen werden, toen zijn de inwoners van Goirle en Tilburg naar België gekomen, waar toen het spaansch bestuur den katholieken godsdienst toestond, en hebben in Poppel, juist over den grens een bedehuis gebouwd. Deze kapel werd onder de bescherming gesteld van St Jan Baptist, patroon van Goirle. Die kapel werd gebouwd in 1652. (20)

In 1735 werd op het gehucht Roover, eveneens aan den grens gelegen, een bijna gelijkaardige kapel gebouwd. De oorsprong daarvan is de volgende: Er werd in de kerk van Poppel een heiligschennende diefstal gepleegd, door een Nederlander.

Hij vluchtte met de gewijde vaten terug naar den grens, doch in Roover wierp hij de H. hostiën weg. Op die plaats, werd er dan die kapel gebouwd. Jaarlijks ging daar de processie met het H. sacrament naartoe; die gewoonte bestaat echter niet meer. Wat nog bestaat, is een rechte baan door de heide, van die kapel naar het dorp, genoemd: "Processiebaan".

De Postelsche hoeve: een groote boerderij, met stroo gedekt, staande even buiten de kom van het dorp. Deze hoeve werd gebouwd in 1771, en behoorde, met zijn eigendommen aan de Witheeren van Postel. Die hoeve werd als zwart goed later verkocht.

Het gemeentehuis. Het eerste gemeentehuis van Poppel werd gebouwd in 1908. In 1925 werd op het pleintje voor het gemeentehuis, een beeld van het H. Hart geplaatst.

(21)

8. MAATSCHAPPELIJK - ECONOMISCH:

Poppel bezit ook enkele maatschappijen en instellingen. Het volk heeft zoo wat het karakter dat een Vlaming eigen is: het twist graag en volgt zijn eigen; daaraan is het misschien wel te wijten dat er met reden gezegd wordt: "In Poppel kan er niets blijven bestaan."

Uitzondering daarop maken echter wel de twee gilden: die van St Sebastiaan en die van St Joris. Hoe of wanneer ze ontstaan zijn is niet geweten; de St Sebastiaansgilde bezit nog verschillende schilden of platen, waarvan de oudste het jaartal 1612 draagt. De gildebroers oefende zich met den handboog, heeft al haar ouden verloren in een brand; een gildekaart of reglement van 1728 is haar nog overgebleven.

Deze gilden hebben hun oude gebruiken en gewoonten bijna gansch achtergelaten. Er is nog wel een hoofdman, een koning, een oudeman, een opperdeken een onderdeken en een tamboer als vroeger, maar schieten wordt er o.a. al niet meer gedaan. Een paar dagen in het jaar wordt er nog een mis gedaan, in den dag wordt er geteerd (geëten en gedronken) van de opbrengst van de "guldenakkers", die verhuurd worden; ieder lid betaald dan daarbij nog wat en de gilde heeft gevierd. In de kerk liggen drie grafstenen. Een daarvan draagt het opschrift: "Verstreyten, overleden den 23 maart 1682, hoofdman der St Jorisgilde".

De parochie bezit een plaatselijke boerengilde en boerinnengilde. Die twee hebben ook elk hun jeugdbond. In 1923 is de Bond der Kroostrijke gezinnen opgericht. Het Kristen Werkersverbond kwam tot stand en heeft in 1933 zijn vlag ingewijd. De gemeente telt ook een pensioenkas, een ziekenkas, een veebond en een biebond. Dit jaar werd ook de geitenbond opgericht, die talrijke leden telt. Sinds de oorlog 1914-1918 bestaat ook een Oud-Strijdersbond. De duivenbond floreerde ook tot vóór dezen oorlog; thans is hij passief. Het pompierskorps dient ook vermeld, alhoewel iedereen pompier is in geval van nood. Spijtig genoeg, vele bonden en instellingen zijn teloor gegaan; de oorzaak daarvan meenen we wel te vinden in den aard der Poppelaren: ruziemakers, wringers, de oude Vlaamsche aard.

Zo kwamen op de fanfare, de K.A.J. vereniging, een voetbalploeg, een hondenclub, die de een achter de andere door oneenigheid uit elkaar zijn gegaan.

In 1925 werd een openbare boekerij ingericht in de gemeentelijke jongensschool; lokaal en boeken werden om zeggens gansch vernield in mei 1940; thans echter is er een nieuw lokaal met gansch nieuwe boeken opgericht in de nieuwe gemeenteschool. De uitleeningen zijn niet talrijk vooral niet in den zomer; het volk is niet voor lectuur, op enkele uitzonderingen na.

Geestelijke bonden: Xaverianen en congregatie van O.L.Vrouw; beide worden ijverig en talrijk bijgewoond. Er bestaat ook de E.K., groep A en B en een Derde Orde.

Economisch kan Poppel doorgaan als een bloeiende gemeente. Alhoewel er geen schatrijke mensen wonen (gewone tijden, hier verstaan), toch wordt er geen armoede geleden en zijn er onder de boeren en de burgerbevolking welstellende lieden. De boeren zijn meest allen eigenaars; huurboeren zijn zeldzaam; de boerderijen zijn nogal groot: de groote helft van 10 tot 20 ha. Enkele arbeiders vinden werk in de fabrieken van Goirle en Tilburg in Nederland of wel in de cementfabriek te Ravels (C.B.R.). Deze zijn echter niet talrijk omdat het volk genoeg te pas komt om te boeren; om handel te drijven, een stiel uit te oefenen.

Voor ettelijke jaren moet er hier wel handweverij beoefend zijn geweest, doch tegenwoordig is dat alles, samen met het getouw en het spinnewiel, in vergetelheid geraakt.

Zoals ik reeds aanhaalde is Poppel een landbouwgemeente; het landbouwbedrijf staat thans op een hoog peil. De boeren hebben vakkennis verworven, hebben toch in dat opzicht een beetje afstand gedaan van hun stijve koppigheid tot behoud van gewoonten en gebruiken, om nu met goed welslagen scheikundige mesten, doelmatig voeder voor vee, paarden, hennen, zwijnen enz; landbouwmachines; er worden proefvelden aangelegd, vooral door de B.J.B.; landbouwvoordrachten worden druk bijgewoond; alzoo zijn de boeren tot het inzicht

en de mogelijkheid gebracht om de opbrengsten van hun bedrijf aanzienlijk te verbeteren en te vermeerderen, tot hun welzijn en tot eer van ons dorp.

9. POPPELSCHE JANHAGEL:

Met den scheeven toren is de "Poppelsche Janhagel" een van de bijzonderheden van ons dorp.

De Janhagel is een harde, bruine koek, die enkel door de firma Louis De Jongh & Zoon, kan gebakken worden. Deze langwerpige koek van ± 12 op 6 cm is aan den bovenkant fel behobbeld. Hij wordt als volgt vervaardigd: over de samenstelling van het deeg kan ik niet spreken; dat is een geheim dat bakker De Jongh uit eigen mond vernomen heeft van zijn voorganger De Jongh-Dalleux.. Het deeg gemaakt, wordt het dan in een machine gebracht.

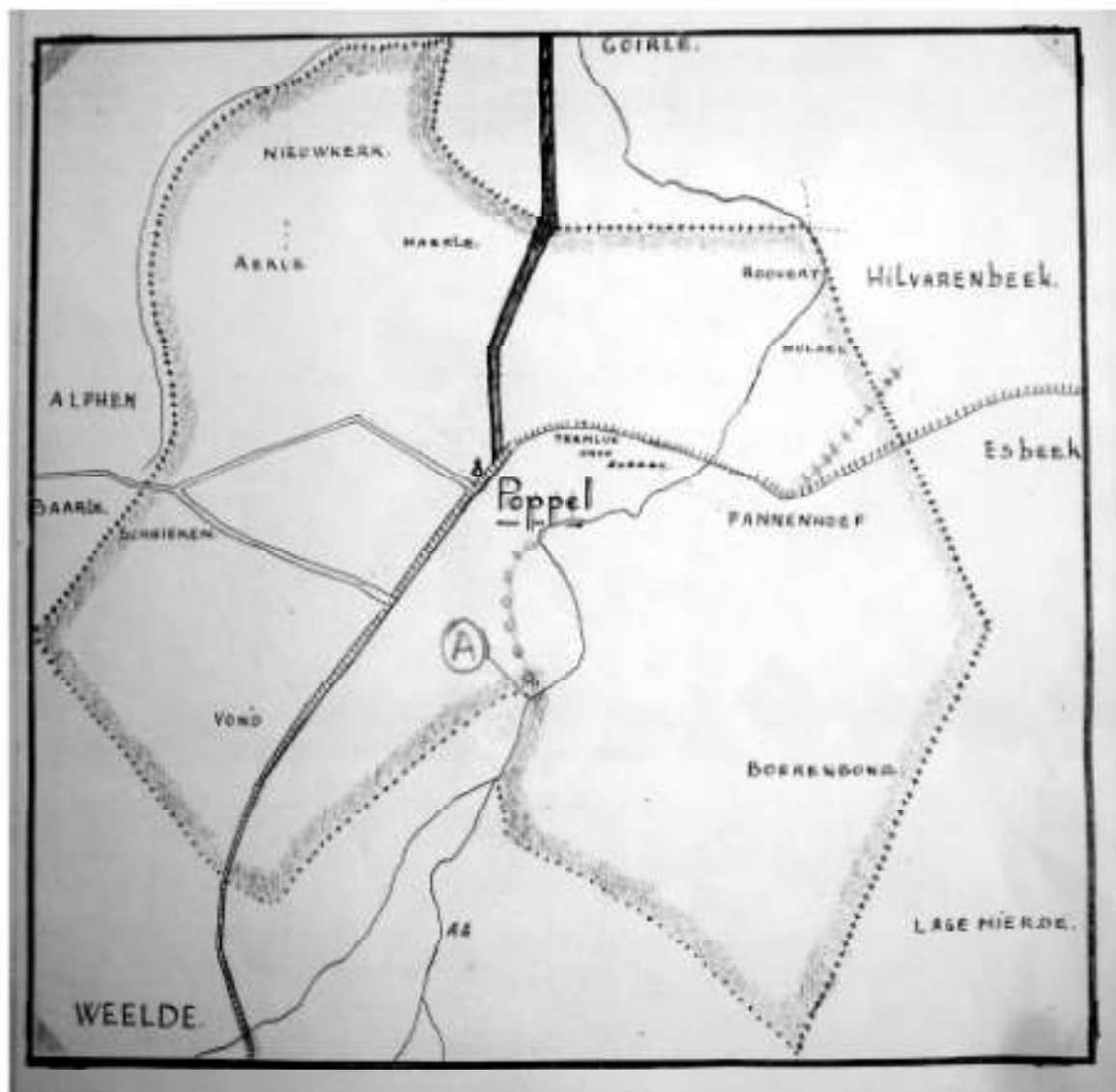
Deze bestaat uit een cilindervormige buis, waarin een schroefvormige as zit; aan de eene zijde der as bevindt zich een wiel, dat met de hand kan gedraaid worden. In deze buis wordt het deeg dus ingebracht en al draaiende met het wiel (as) wordt het deeg naar de andere zijde van de buis gestuwd waarvan het uiteinde voorzien is van gaatjes. Zoo komt het deeg onder den vorm van korrels te voorschijn die in platen gelegd worden, aangedrukt; met speciale messen op grootte gesneden om gebakken te worden. (22)

Toelichtingen bij de tekst:

- (1) In de Christelijke Scholen was het de gewoonte dat elk geschreven werkstuk begon met de letters AMDG die staan voor het Latijnse 'Ad Majorem Dei Gloriam' of 'Tot Meerdere Eer aan God'. Oudere studenten vertaalden het wel eens als: 'Alle Meisjes Dansen Gaarne'.
- (2) In 'Poppel Toen En Nu' blz. 45 argumenteert M. Vermeeren dat er in de Codex Eturcus over het grondbezit van de abdij van Echternach nergens sprake is van grondbezit van deze abdij te Pieplo - Poppel. Wel is er herhaaldelijk sprake van Rieplo - Reppel (B. Limburg). Pieplo in het testament van Willebrordus is waarschijnlijk een verschrijving van Rieplo.
- (3) De heilige, afgebeeld op het schild is Valentinus. Willebrordus wordt altijd afgebeeld met een kerk op zijn rechter hand.
- (4) In 1939 was het Frans de voertaal van de administratie in gans België, dus ook in Poppel.

- (5) Niet enkel soldaten maar vooral hun cavaleriepaarden hadden voer en stalling nodig hetgeen men opeiste in landbouwgemeenten.
- (6) Men had het vooral gemunt op personen die 'bukvet' vanuit Nederland smokkelden dat door de vijand werd opgekocht om de kanonlopen mee te smeren. Bukvet is een soort plantaardig vet of plantenboter, bereid uit klapperolie (v. Dale 1929)
- (7) Het comité van openbare onderstand (het huidige OCMW) werd in de volksmond "den armen" genoemd.
- (8) Genoemde J. C. Remeysen was de vierde burgemeester en was in functie van 1860 tot 1871; Perus Van Gijsel van 1848 tot 1857 en J. B. Van Vessem van 1857 tot 1860, gingen hem vooraf.
- (9) Nikolaas Mateusen, van 1894 tot 1918.
- (10) Fr. Van Tilborg van 1919 tot 1937.
- (11) Henri Ruts van 1937 tot 1944 en Frans Willems vanaf 1944 (tijdens de oorlog).
- (12) De 'katholieke' of aangenomen school werd later de meisjesschool. In 1880 telde de katholieke school 43 jongens en 44 meisjes.
- (13) Op 11-jarige leeftijd.
- (14) In het boek Poppel Toen en Nu blz. 215 - 216 'Argumenten pro Poppel' besluit M. Vermeeren: 'Het staat vast dat Nicolaus Jan Willems in de Poppelse Dorpstraat werd geboren. dat zijn vader Jan Willems was en dat hij in de Poppelse St. Valentinuskerk werd gedoopt. Zijn bijnaam Poppelius wijst op een zeer hechte band met Poppel'.
- (15) Rond 1520 is men met de bouw van de huidige kerk begonnen. In 1624 werd de toren door blikseminslag vernield. In 1633 (één van de balken droeg dat jaartal) is de toren heropgebouwd. Toen Louis De Jongh in 1943 de kerk beschreef, stond de torenspits nog scheef op de bakstenen ondertoren. Een jaar later werd de spits tijdens het oorlogsgebeuren van WO II eraf geschoten.
- (16) In 1903 keurde de gemeenteraad de geplande vergroting goed. In 1906 werden de werken gestart. Het hoogaltaar werd vervangen door een marmeren altaar, geschonken door Aimé Misonne.
- (17) "Rombombom, rombombom, de Poppelse toren die staat krom" werd er toen gezongen.
- (18) Deze klok, 870 kg zwaar, nu de Valentinusklok genoemd, werd in 1607, in 1659, in 1660, in 1718, in 1749 en een laatste maal in 1760 ter plaatse hergoten omdat zij in haar voorgeschiedenis zes keer scheuren vertoonde. (Uit 'Toen en Nu' blz. 62.)
- (19) Spaansgroene haag: een vreemdsoortige haag die 's winters groen blijft, waarschijnlijk taxus.
- (20) In 1643 werd door de Hilvarenbeekse bevolking de schuurkerk op Rovert in gebruik genomen. In 1639 werd op Steenvoort (nu Nieuwkerk) de Goirlese grenskerk gebouwd. In 1650 werd de grenskerk van Goirle en Tilburg op Steenvoort plechtig ingehuldigd.
- (21) Deze potloodtekening van het gemeentehuis werd door Louis De Jongh gemaakt voor zijn toen 75-jarige jeugdvriend en jaargenoot, Jan Van Heyst. Jan merkte op dat de twee getraliede lichtgaten van den bak (het gevang) er niet op stonden. Louis beloofde die er later wel eens bij te tekenen maar dat is er nooit meer van gekomen.
- (22) Met het huwelijk van Jacobus Franciscus De Jongh °Poppel 01/03/1852 + Poppel 25/02/1895 en Anna Maria Josepha Dalleux °Poppel 03/11/1843 + Poppel 02/07/1875, komt de Janhagel in Poppel in handen van de familie De Jongh. Jacobus Franciscus, hogergenoemd, was de grootvader van Louis De Jongh, die als 19-jarige student deze geschiedenis van Poppel neerpende. Meer over Janhagel in ons tijdschrift jaargang 12, nr. 48; juni 2008 blz. 191 -209.

Deze kaart van Poppel is geen kopie maar werd door Louis mooi op schaal nagetekend. Op zijn tekening maakt de Aa, waar die vanuit Weelde Poppels grondgebied binnenstroomt, een rechter in plaats van een linker bocht (verbeterd met een bolletjeslijn) en de spoorlijn naar Esbeek passeert de Nederlandse grens meer noordelijk (verbeterd met een streepjeslijn). In 1943 grensde Poppel aan de acht Nederlandse gemeenten Baarle, Alphen, Goirle, Hilvarenbeek, Esbeek, Lage Mierde, Hoge Mierde en Reusel en slechts aan één Belgische, namelijk Weelde.

Plaatsnamen in Weelde (vervolg)

Door Laurent Woestenburger

338. DRIES I: (D.11): 1956, den Dries, V. Een stuk tamelijk laag akkerland in de Hegge, dat tot voor een paar jaren met gras en klaver begroeid was. Het is een typisch

voorbeeld van een stuk land dat door brede grachten omgeven is. Tot voor enkele jaren groeiden er op de boorden dicht kreupelhout en eikenstruiken.

339. DRIES II: (F.9): Dries, B.150. *Een pad die de Koning Albertstraat met de Grote Baan verbindt en die toegang verleent tot het kerkhof van Weelde-Straat.*

340. DRIES III: (G.7): 1956, de Dries, V. *Een akker in de Bakstraat.*

341. DRIES IV: (F.9): 1956, Dries, V. *De akkers die liggen rond de pad, genaamd Dries, nr.339.*

342. DRIESKE: (D.11): 1696, eenen akker genaemt de heybraeck ofte den cleynen nieuwen boght met het drieske daer aen gelegen haer aengecome by deylinge, S.R.16, fol.15r. *Een drieske op de Heibraak. Op de Heibraak liggen nog verschillende lage weiden op de boorden van de Heesdijkse Loop.*

343. DRIESKES: 1692, Item de drieskes daer achter aen gelegen, oist noort ende west Coenraert Vermeyren ende suyden huns selffs, S.R.16, fol.42r. *Dit toponiem is ons verder onbekend gebleven.*

344. DRIES PEER VOSROOI: 1690, Item den dries genaemt den Dries peer vosroy, S.R.15, fol.246r.

345. DRIESSIELTE IN DE HOF: 14e eeuw, supra speciam terre dictam Driessielte in den Hof, O.S.M. (K.68), fol.3r.

346. DRIE VEKENS: (F.12): 1641, de drve vekens ende de corthe bedden met noch seeckeren dries quayen dries, Stat. S.D.60, fol.35v.; 1678, Item eenen akker genaemt de drv veeckens oisten het stockt westen de rustols ofte baen noirden Door Schut Kynder en zuyden den wech, S.R.15 fol.32v.; 1694, eenen akker genaemt de drv veeckens oisten het stockt, westen d'rustels ofte baen noirden Cornelis Schoot kinderen ende suyden den wegh S.R.15, fol.268r. *Een stuk op het Stok. Het was tot vorig jaar beplant met een dennenbos. Nu is het bos gerooid en zal het kultuurland worden.*

347. DRIE VENNEN: (E.15): 1768, de drij vennen, K.2366; 1910, Drie Vennen, Tax.1910, 3, blz.183; Drijven, K2; De 3 vennen, K2; de Drij Vennen, K.B.; 1956, de Drie Vennen, V. *Drie bij elkaar gelegen vennen in de Overheide. In deze omgeving heeft men nog prachtige natuurlandschappen, waar reigers en allerlei wild leven, zoals reeën, enz.*

348. DRIEVENWEG: (D.14): Drievenweg, B.23; Drijvensche weg, K2. *De weg die van de Hegse Brug in de richting van de Drie Vennen loopt.*

349. DRIEWEG: (F.7): 1452, staende westen aen den Alenhof ende aen der Beke ende tusschen erfenissen oft huysingen Henrick Maes aen de een zijde, ende aenden cleijnder straten op Weghe over den Driewech, A.K.178, fol.1r. *Het is de weg van het Laar, die voorbij de Voorlaar splitst in twee delen.*

350. DRIE ZWAANTJES: (F.10): 1769, met diffrente parcheelen van Erven gestaen ende gelegen in de straet alhier genaemt de

drij Swaentiens, A.65, fol.27r. *Een partij akkerland in Weelde-Straat.*

351. DROSSAART: 1643, den Drossaert, L.W.42, fol.27r. *Een verder onbekend toponiem.*

352. DUINENAKKER: (E.8): 1678, eenen akker geheeten den langen boht ende de anderen de Duynen acker gelegen alhier aen het Laer geregenoit den langen bocht oisten mr. Jan Lemmens erfgenaemen westen de selvs ende de , S.R.15, fol.24v.; 1699, oist de meirse straet, noort juffrouwe De Roy, zuyden den Kerckwegh. Item den duynenacker eenen dries oost den molenwegh, meirsten akker, den straetsen akker, S.R.16, fol.100v. *Een hoge akker op het Laar.*

353. DUISTAKKERS: (E.8): 1643, Item den akker bij den Poppelschen akker oft bijde

Duijstackers, L.W.42, fol.27v. *Akkers tussen de Meir en het Laar.*

354. DUIVELSHOEK: (E.11): 1631, aen den duyvels hoeck oost ende zuyt de vroente west Jan Schots noort den duyvelshoeck ende Catharina Van den Heuvel cum suis, C.B.48, fol.26v.; 1723, De Kinderen Cornelis Caels aen den duyvels hoeck op 223 Roeden oost ende zuyt de vroente west Jan Schots noort den duyvelshoeck ende Catharina Van den Heuvel cum suis, C.B.48, fol.26v.; 1910, Duivelshoeck, Tax.1910,3,blz.182. Passim; 1956, de Duivelshoeck, V. *Een dennenbos tussen het Schoot en de Hegge. Deze plaats heeft een zeer slechte faam. Hier verscheen 's nachts dikwijls een dwaallicht. Anderen verleggen de legende meer naar de Overheide en beweren dat daar de brandende Schaper 's nachts verscheen.*

355. DUIVELSVENNEKE: (C.14): 1956, Duivelsvenneke, V. *Een klein venneke tegen de Witte Bergen.*

356. DUIVENAKKER: (F.7): 1626, de Duiffkens acker, S.R.11, fol.140v.; 1643, den duijvenacker, L.W.43, fol.32v.; 1645, genaemt den eenen den langen bocht ende den anderen den duiiven acker gelegen aent geeneeiijnde tot Weelde, S.R.13, fol.45v.; 1652, den duyven acker geregenoot oosten aen Poppelschen acker westen ende zuyden aen Jan Lemmens erffgenamen ende noorden Daniel Doms, S.R.13, fol.224r.; 1678, Item seeckeren acker genaemt den Duyven acker groot voor de helft S.R.15, fol.31r.; 1681, Item eenen acker genaemt den duijven acker, S.R.15, fol.104r.; 1684, eenen acker genaemt den Duyvenacker, oistwaert Joffrauw De Roy cum suis als oock westwaert noorden Daniel Van Nieuwenhuyse Kinderen ende Cornelis Van Turenhout ende suyden d'Erffgenamen van Mr. Jan Lemmens, S.R.15, fol.122v.; 17e eeuw, den duyvenacker oist haerselffs westen rysbos ende Winteroys kind alsoick suyden ende noorden Magriet Van den Nieuwenhuyse, Z.W.41, fol.37r.; 1782, Item

den duyven acker, A.65, fol.200r. *Een hoge akker tussen de Koningstraat en het Laar.*

357. DULSOO: 17e eeuw, Den selven eenen acker genaemt d'ulsoe oisten syns selffs westen d'erffgenamen Jacobus Bols ende Petronella suyden Anthoni Deens erffgenamen ende noorden syns selffs van, Z.W.41, fol.70v. *Een verder onbekend toponiem.*

358. DUNSEWEG: (H.9): Dunscheweg, B.169. *Een korte veldweg aan de Rode Draaiboom.*

359. DWARSDIJK: 1653, erve gelegen onder Penenbergh over den dwersdijck, S.R.13, folio 246r. *Vgl. Dweerakker, nr.361.*

360. DWEERAKKER: (D.11): 1368, opte dwerecker, R.T.1368, fol.54r.; 1410, opten dwerecker, R.T.1410, fol.60r.; 1410, opten dwer ecker, C.B.T.1, fol.70r.; 1417, Lijsbet Jan Scoesitters dochter, opten dwer ecker 4 d., R.T.1417, fol.76v.; 1453, dweeacker, K.A.67, IV, fol.3v.; 1466, opten dweeacker, R.T.1466, fol.169r.; 1623, ut den dweeacker, K.A.25, fol.21v.; 1638, ut den dweeacker, K.A.28, fol.40r.; 1638, den d weeacker, K.A.27, fol.24r.; 1643, den d weeacker, L.W.42, fol.107r.; 1653, den d weeacker gelegen in de hegge oosten aen erve des coopers ende westen ende noorden alsnoch zuyden Jan Bucx, S.R.13, fol.242v.; 1682, uyt den d'weeacker, K.A.29, fol.56r.; 1684, den d'weeacker inde hegge ghelegen, A.A.574, fol.51r.; 1688, op ende uet den weeacker ende vrouwens bocht gelegen in d'erve der weduwe Huybrecht Vermeiren, S.R.15, fol.168v.; 1765, Huijbrecht Vermeiren uyt den dweeacker komende van Dilis Van Beeck, K.A.31, fol.55r.; 1787, op den weeacker nu genaemt grootvaeder acker oost Jac. Dickens zuyt, K.A.77, fol. 15r. *Een zeer oude naam voor een akker in de Hegge. Later veranderde de naam tot Grootvaders akker, waarvan de huidige naam Grootvaders nog overblijft.*

361. ECHELKOLK: (L.7): 1368, opten echghelcole, R.T.1368, fol.54v.; 1410, Claes Hemkens opten echghelcole, C.B.T.1, fol.68v.; 1410, opten echghelcole, R.T.1410, fol.59r.; 1417, Claes Heinkens, opten echghelcole, R.T.1417, fol.75r.; 1442, op 1 eusel te Leemputten, opten echelcole, R.T.1442, fol.132r.; 1514, R.T.1514, fol.38r.; 1680, op de eghelcolck nu huys hof ende aenstede oisten Michiel Goossens westen ende noerden de vroente ende suyden den vogelbergh ende Adriaen Wauter Janssen erve, K.A.74, fol.19v.; 1787, op d'Echel Colckt daer een huys heeft gestaen op d'aenstede west ende noirt de vroente, K.A.77, fol.19v. *Dit toponiem wijst op een stuk land, dat gelegen is op de Leemputten ten Zuiden van de Groenendaal, en dat reeds een hele geschiedenis heeft gekend. Oorspronkelijk was het een kuil, later kwam er een hoeve, die dan verdwenen is in de achttiende eeuw. Dan werd het kultuurgrond.*

362. EEL: (G.12): 1453, situm in Eele, apud Daesdonc, O.S.M. (K.68), fol.18r. *Gezien de ligging van de Hazendonk is hier ws. het gehucht Ravels-Eel onder Ravels bedoeld.*

363. EELSE AKKER: (G.9): 17e eeuw, het d'eyssel bemdeken oist de heeren van ruwode ende Jan Dirx int Broeck west de voort ende suyden d'eelse acker ende noorden Dirck De Bie, Z.W.41, fol.114r. *Een akker op het Molenheike.*

364. EELSESTRAAT: (G.8): 1417, Jan Peter Emlen soene, op 2 hoeven aende elssche strate 2 s. 3 d., R.T.1417, fol.76r.; 1442, bij de eelsche strate, R.T.1442, fol.133v.; 1470, heheyten d'lant aen de heze gelegen mit eene zyden aen de eelse strate, A.K.234, fol.1r.; 16e eeuw, peciam terre, dictam den Eppelinc continentem sex lopinos siliginis terre arabilis, jacentem iuxta de Eelsche strate, O.S.M. (K.68), fol.14r.; Passim; 1604, eelse straet, K.A.23, fol.1r.; 1618, d'elssche straet, K.A.62, fol.6v.; 1619, Eelsche straet, Rek, 75, fol.143r.; 1622, aen d'eelsche strate, S.R.11, fol.28r.; 1623, in de Eelse straet, K.A.25, fol.9r.; 1631,

d'elsestraet, C.B.48, fol.20r.; 1632, den wyacker gelegen in d'elssche straet, S.R.12, fol.27v.; 1636, in d'eelse straet tot Weelde, S.R.12, fol.117r.; 1637, d'else straet, S.R.12, fol.128r.; 1638, ut het boomgaerden gecocht van de erffgenamen van den Nieuwenhuysse geleghen aende elsenstrate, K.A.27, fol.7v.; 1638, ut den doeden hof geleghen aende elsestraet, K.A.27, fol.8v.; 1638, in d'elsenstraet, K.A.28, fol.20v.; 1643, Item eenen dries in de Eelssche straet genoemt den bogaert groot 119 roeden, L.W.42, fol.30r.; 1665, genaemt den Aertsacker geregenoit oisten d'else straet westen, S.R.14, fol.71r.; 1673, aende Eelsestraet westen de heeze, S.R.14, fol.218r.; 1677, in de eelsche straet alhier, S.R.15, fol.15r.; 1679, heilige Geest stede inde eelse straet, K.A.155, fol.1r.; 1680, Op de heize een stuck lants oisten haers selfs de molenbraeck westen d'eelsche straet ende, K.A.74, fol.2v.; 1681, in de Eelse straet, S.R.15, fol.82v.; 1682, elsestraet, K.A.29, fol.18r.; 1682, uyt den doeden hof aende else straet, K.A.29, fol.6r.; 1682, Jan Jan Cornelis Van den Heysdeyck van huringhe van de h. geeststede inde Else straet, K.A.158, fol.5r.; 1684, in de eelsestraet, 61, fol.5r.; Passim; 1698, liggende de regnoiten van deses aenstede alhier oist ende noort juffrouwe De Roy west de eelsestraet, S.R.16, fol.44v.; 1699, gelegen alhier in d'eelse straet, Z.W.41, fol.42v.; 1703, Else Straet, K.A.101, fol.6r.; 1735, Else straet, S.R.22, fol.8v.; 1765, uyt het boomgaerden gelegen aen den hoeck van de else straet, K.A.31, fol.3r.; Eylstraet, B.2; Eelsestraet, L. *De straat die loopt van de Sint-Michielskerk naar de Grote Baan in de richting van Ravels-Eel. Zij vormt een gehucht van Weelde.*

365. EELSESTRAATLOOP: (G.8): Eylsche straat loop, K2. *Aldus wordt het Straatloopke (nr.1579) genoemd bij haar loop langs de Eelsestraat.*

366. EEPT: 1417, Lambrecht Pyexs, op huys hof dat Jans van der Eept was 3d. 1 pict. 1

pull., R.T.1417, fol.76v. *Een toponiem dat we niet nader kunnen identificeren.*

367. EERSTE LIEVE VROUWKE: (F.9): 1725, den Reyacker geleghen aent ierste Lieff vroucken alhier, S.R.18, folio 127v.; 1736, Item op een parcheel erffve genaempt den Reyacker geleghen aent ierste Lieffvroucken, S.R.22, folio 25r. Ws. *herinnert deze naam aan een beeld van Onze Lieve Vrouw dat daar ter plaatse stond.*

368. EIENBRAAK: 1758, de erve aen evenbraeck oft hoendervangers, K.A.63, folio 1r. Ws. *een foutieve schrijfwijze voor "oyenbraeck". Immers in 1696 lezen wij: "Cornelis Baelemans aen de hoendervangers ofte oyenbraeck" (Alg.45, 1696, folio 4r.). Zie dus bij Ooibraak, nr.1254 en de bemerking bij nr.282.*

369. EIKSKE I: (F.7): 1677, ende hier inne met verbonden het ycxken de ryt ende het voorste osse venne geregnoot d'aenstede oosten Michiel Adriaen Schoot westen Michiel Buyens noorden Michiel Schoot ende suyden de vrunt, S.R.15, folio 18v.; 1677, Item alnoch een parceel erve genaemt het evcxken, S.R.15, folio 4r.; 1677, een parcheel erven genaemt den rijt groes mitsgaders een parcheel erven genaemt het eijcksken ende lange vooren welcke beyde parcheelen syn gelegen by de stede op Hummels hoeck bevallen, S.R.15, folio 3v.; 1698, Item een parcheel d'eycxken soo lant als weyde oisten t'hooglant west Jacob Goedens, suyden ende noorden syn selffs, S.R.16, folio 50r.; 1736, soo weylant als Hey genaempt de mortel ende evcken, oist de kinderen Adriaen de Bont, weest Geeraert

Goedens, zuyden Adam Geerit Adams ende noorden de kinderen Adriaen Luyten, S.R.20, folio 144r. *Gelegen op het Hummels Hoek.*

370. EIKSKE II: (E.11): 1787, op t'evcksxken noort oosten het eyckxken, zuyt Jan Schots west syn selfs noirt syn nieuwerf ende het winckelheyken, K.A.77, folio 23v. *Een toponiem in de Hegge.*

371. EINDEGOOR: (F.3): 1910, Eynde Goor, Tax. 1910, 3, blz.183; Einde Goor, B. V. *Het hele gebied tussen het Hummelshoek en de Noord-Bosvenheide langsheen de Belgisch-Nederlandse grens. Het is een moerassige streek met sporadisch dennenbossen en verschillende vennen en goren.*

372. EINDE-GOORHEIDE: (F.4,5): 1910, Eynde Goorheyde, Tax. 1910, 3, blz.183; Eynde Goorheyde, N. 16, 5; Eynde Goor heyde, K. ns. D.1-10; Einde Goor Heide, K.B., M.K. *Het stuk heideveld op de Noordelijke helft van het Einde Goor.*

373. EINDE-GOORVEN: (F.3): Einde Goor Ven, K.B., M.K. *Het ven op de grens, gelegen op de westelijke kant van het Einde Goor.*

374. EISKENSAKKER: (I.7): 1787, Den selven Dickens op eyskens acker aen steenebrughskan oost ende noort de kinderen Peeter Koyens west ende zuyt Jan Broeckx, K.A.77, folio 37v., Passim. *Een akker, gelegen aan de Stenenbrug.*

375. EISKENSBOCHT: 1442, op evskens bucht, R.T.1442, folio 141v.